

DIGITAAL DOCUMENTEREN

Tom RUETTE

Kunstenpunt

■ Documenteren is een complex aspect dat deel kan uitmaken van elk artistieke project, en dat door de digitalisering in transitie is. Door die (digitale) complexiteit is het soms niet eenvoudig om precies te vatten wat documenteren inhoudt. In deze tekst wordt de invulling over wat documenteren is van Toni Sant gebruikt om de impact van digitalisering op documenteren na te gaan. Daarbij vermijden we de technische discussies over langdurige opslag, digitalisering van analogoog materiaal, bestandsformaten, etc. In plaats daarvan kijken we naar de meer conceptuele dynamieken die spelen door de digitalisering. In de eerste sectie beschrijven we de twee betekenissen die Toni Sant toekent aan 'documenteren'. In de tweede sectie kruisen we beide betekenissen met de impact die digitalisering erop had. De laatste sectie schetst hoe de selectiefase van documenteren eruit kan zien in een wereld waar digitale technologie een dienende rol inneemt.

■ La documentation est un aspect complexe potentiellement inhérent à tout projet artistique, et actuellement en pleine transition suite à la numérisation progressive de la société. En raison de cette complexité (numérique), il n'est pas toujours évident de comprendre ce qui se cache exactement derrière le concept de documentation. Dans ce texte, c'est l'interprétation du concept de documentation de Toni Sant qui est utilisée pour examiner l'impact de la numérisation sur la documentation. Nous évitons ainsi les discussions techniques sur le stockage à long terme, la numérisation du matériel analogique, les formats de fichiers, etc. Nous nous penchons plutôt sur les dynamiques plus conceptuelles qu'entraîne la numérisation. Dans la première partie, nous décrivons les deux significations que Toni Sant attribue à la 'documentation'. Dans la deuxième partie, nous croisons les deux significations avec l'impact que la numérisation a eu sur celles-ci. La dernière partie décrit à quoi peut ressembler la phase de sélection de la documentation dans un monde où la technologie numérique est au service de la documentation.

Twee betekenissen

Toni Sant expliciteert in de inleiding van de bundel "Documenting Performance" twee aspecten van documenteren. Enerzijds betekent documenteren 'het maken van documenten' en anderzijds betekent documenteren 'het ter beschikking stellen van documenten'. Beide betekenissen zijn teleologisch aan elkaar gelinkt: enkel documenten die gemaakt worden kunnen ter beschikking gesteld worden, zoals wordt aangetoond in het schema hieronder. Toch is het nuttig om beide stappen van elkaar te scheiden.

Ten eerste, over het maken van documenten met het oog op latere bewaring en terbeschikkingstelling kunnen er bewuste keuzes gemaakt worden als je begrijpt dat de functie van een document verandert doorheen de tijd. Enkele voorbeelden. Een verslag van een opstartvergadering voor een project of

organisatie heeft initieel een administratieve functie, maar kan in een archiefcontext een bron worden om te onderzoeken welke persoonlijke netwerken aan de basis lagen van het project of organisatie. Kritiek op het documenteren van een (vluchtige, efemere) performance [REF Phelan 1993] om het aura van de kunst te bewaren negeert dat een videocaptatie van een performance later simpelweg iets anders is dan de performance zelf, en dat die "representatie van een representatie" haar eigen waarde heeft. Het maken van een document wordt zo een bewuste daad, met oog voor latere implicaties.

Ten tweede, documenten ter beschikking stellen met de intentie om mogelijk te maken dat er later nog iets mee gebeurt, in contrast met simpelweg een document bijhouden, is voor Toni Sant de kern van documenteren. Dit vereist een systematiek om documenten toe te kennen aan een a priori structuur,

Based on Sant (2017: 2)

Fig. 1 : Aspecten van documenteren

die later hergebruik actief toelaat. En dat impliceert vindbaarheid door middel van zoeken of bladeren, zoals dat aangeboden wordt door een traditioneel bibliotheek- of archiveringssysteem. Kwesties over vindbaarheid en duurzaamheid van opslag, niet onbekend vanuit de digitale discussies, spelen dus al op een conceptueel niveau, nog voor er sprake is van enige technologisering.

Digitalisering

Zo komen we tot een kader waarin we de conceptuele impact van digitalisering kunnen plaatsen. Hoe speelt de digitalisering bij het maken van documenten? En hoe stellen we documenten ter beschikking in een digitaal domein?

De digitalisering heeft er voor gezorgd dat het maken van documenten, zeker die van audio-visuele aard, makkelijker is geworden. De (digitale) productietools voor het maken van documenten zijn goedkoper, eenvoudiger te bedienen, en performanter dan ooit tevoren voren. Er kunnen laagdrempelig meer documenten gemaakt worden door meer mensen. Die grotere hoeveelheid komt ook met wijzigende vormen (bv. emails, veel meer audiovisueel materiaal) en inhoud (bv. niet-professionele recensies, zelfpromotie) van de gemaakte documenten.

Door de digitalisering is ook de manier van ontsluiting anders. Zoeken en vinden via een commerciële zoekmachine houdt de mythe van het internet als archief in stand, en tegelijk is er door de vergrote hoeveelheid aan constant geproduceerde documenten ook een gevoel van kortstondigheid in relevantie. Maar die observaties zijn in de context van documenteren eigenlijk naast de kwestie. Documenteren gaat, de denkspoor van Toni Sant volgend, niet over zoeken op het internet in een commerciële zoekmachine, noch over de kortstondige relevantie van een document.

Documenteren gaat net over op een actieve manier documenten maken die op een duurzame manier bewaard moeten blijven, in een systeem waarin die documenten teruggevonden kunnen worden, en in een context waarin de relevantie van het document in retrospectief overeind blijft. Over duurzame bewaring en classificatiesystemen hoef ik het hier niet te hebben. Dat is een goedlopende technische discussie. Maar op conceptueel niveau blijft de uitdaging van waardevolle selectie.

Digitaal selecteren

In een gedroomde wereld worden analoge en digitale documenten moeiteloos duurzaam opgeslagen met

behulp van een gebruiksvriendelijk beheersysteem dat alle technische beslommering achter de schermen afhandelt. Dan blijft voor de documentalist nog het probleem van selectie. De brede stroom van digitale documenten kan beheerst worden door ofwel meer mankracht in te schakelen, ofwel te kijken welke digitale technologische hulpmiddelen matuur genoeg zijn om in te zetten voor deze taak. In de natuurlijke taal-, geluids- en beeldverwerking zijn er ondertussen goed ontwikkelde methodes voor Named Entity Recognition, speech-to-text en computer vision. Dit biedt uiteraard mogelijkheden voor een getechnologiseerde documentatiepraktijk.

Het invoeren van een nieuwe technologie om (semi-) automatisch te kunnen selecteren in een verbrede (digitale) informatiestroom moet eerst van alle kanten belicht worden. Is de verbreding van de informatiestroom niet net veroorzaakt door digitalisering? En is het dus niet beter om naar verbeteringen in de nu bestaande technologie te zoeken, in plaats van weer nieuwe technologie toe te voegen?

Die kritische reflex kunnen we laten leiden door de zeven vragen van Neil Postman, zoals hij ze doorheen zijn boek 'Technopoly' beschrijft : (1) wat is het probleem dat deze nieuwe technologie oplost, (2) wiens probleem is het, (3) welke nieuwe problemen scheppen we door het eerste probleem op te lossen met nieuwe technologie, (4) welke mensen en organisaties zullen het meest de impact voelen van de technologische oplossing, (5) welke veranderingen in taalgebruik kunnen resulteren bij het invoeren van de nieuwe technologie, (6) welke verschuivingen in economische en politieke macht zijn te verwachten, en (7) welk ongewenst gebruik kunnen we voorspellen?

Er is in deze publicatie helaas te weinig ruimte om de bovenstaande vragen van Postman hier al volledig door te werken. Echter, hopelijk geeft deze discussie voldoende perspectief om het documentatieproces te herdenken in een context waar het digitale niet langer een bron van verandering 'van buitenaf' is, maar waar fysieke en digitale processen met elkaar versmolten zijn.

Tom Ruette
Kunstensteunpunt vzw
Ravensteingalerij 38
1000 Brussel
tom@kunsten.be
www.kunsten.be

juli 2019

Referenties

NEIL, Postman. *Technopoly: the surrender of culture to technology*. 1992.

SANT, Toni (ed.). *Documenting performance: the context and processes of digital curation and archiving*. Bloomsbury Publishing, 2017.

SCHNEIDER, Florian. *De Mythe van het Internet als Archief*. De Witte Raaf, 2011.